

Modernost koncepcije *Pregleda gramatike njemačkog jezika* pokazuje se i u obradi i prikazu jezičnih jedinica na sintaktičkoj razini. Tako se na primjer veznici ne navode kao zasebna vrsta riječi, već se uvode kad se govori o odgovarajućim zavisnim rečenicama. Kriterij za određivanje vrste zavisnih rečenica jest njihova funkcija u složenoj rečenici.

Od velike su važnosti za praktičnost ovog priručnika vrlo pregledna grafička rješenja (npr. kod tumačenja reda riječi u njemačkoj rečenici).

Abecedni indeks gramatičkih pojmova i obrađenih jedinica kako hrvatskih, tako i njemačkih također će omogućiti lakše i bolje snalaženje u ovoj gramatici.

Pregledom gramatike njemačkoga jezika Tamare Marčetić dobili smo dakle ne samo novi već i suvremeno koncipirani i vrlo dobro osmišljeni gramatički priručnik višestruke namjene.

Jagoš Gačević

Vera Nikolić, Marija Mežinski, *Metodika nastave ruskog jezika sa praktikumom*

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1984.

Nedavno se u izdanju Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva u Beogradu pojavila dugo najavljivana *Metodika nastave ruskog jezika sa praktikumom* Vere Nikolić i Marije Mežinski. To je prvi cjelovit udžbenik metodike ovog predmeta u nas i već po tome zaslužuje posebnu pažnju. Što on donosi nastavnicima rusistima?

Kao što sam naslov kazuje, udžbenik se sastoji od teorijskog dijela — metodike — čiji je autor V. Nikolić, i praktikuma kao priloga teorijskom dijelu, koji je napisala M. Mežinski. Sama pak metodika ima tri dijela: uvod, makroorganizaciju i mikroorganizaciju nastave.

U *Uvodu* se razmatraju osnovni pojmovi metodike, njen predmet i zadaci, a takođe i metod koji se vidi u dva značenja: kao »uopšteni model nastavnikoveg rada i uslovljenih reakcija učenika, model zajedničkog rada na postizanju komunikativnog, obrazovnog i vaspitnog cilja« i kao »opšta principijelna usmjerenost nastave«. Osim toga, analiziraju se teorijske osnove metodike kao nauke. Pored tradicionalnih osnova (lingvističkih, psiholoških, pedagoških) koje nalazimo i u drugim metodikama, autor ukazuje, koristeći se saznanjima iz drugih nauka, i na uticaj, u posljednje vrijeme, kibernetike kao nauke, pa govori o kibernetiskim osnovama metodike ruskog jezika koje su omogućile i uvođenje elemenata programirane nastave, odnosno programiranje samog nastavnog procesa.

Dio pod naslovom *Makroorganizacija nastave* obuhvata predmetodsku, metodsku i postmetodsku realnost (termini pozajmljeni od češkog metodičara F. Malirža). Pod predmetodskom realnošću autor podrazumijeva motivisanost učenika za učenje ruskog jezika i ulogu nastavnika u tome; udžbenike, priručnike i pomoćna sredstva u nastavi. Autor tačno zapaža nemotivisanost, odnosno »negativnu motivisanost« našeg učenika za učenje ruskog jezika, ali ukazuje i na mogućnost neutralisanja tog negativnog odnosa koji učenik donosi iz svoje porodice. Razumije se, to mogu samo dobri nastavnici i autor daje »portret« takvog nastavnika koji može poslužiti kao uzor, čije odlike bi morao izgrađivati u sebi svako ko predaje ovaj jezik.

Govoreći o udžbenicima i priručnicima, autor ukazuje ne samo na zah-
tjeve koje svaki udžbenik stranog jezika mora ispuniti, nego i na one spe-
cifične koje mora ispuniti udžbenik ruskog jezika u srpskohrvatskoj govorn-
noj sredini, što može biti od velike koristi piscima udžbenika.

Glava *Metodska realnost* — *sadržaj nastave* obuhvata nastavu izgovora,
grafije i ortografije, gramatike, leksike i nastavu kulture. Osobito puno
novog donosi posljednja podglava. Kao što je poznato, savremena nastava
stranog jezika ne može se zamisliti bez upoznavanja s kulturom zemlje čiji
se jezik uči. Autor iscrpno opisuje svu raznovrsnost sadržaja koju sintagma
»nastava kulture« obuhvata koji, ako se pravilno koristi, može da nastavu uč-
ni interesantnijom, da pruži mnogo novih saznanja učeniku, približi mu kul-
turu Rusije i SSSR-a, ali mu i pomoći da bolje upozna i kulturu svoga na-
roda, kao i da doprinese njegovom intelektualnom i moralnom razvitku.

I dok se u pomenutoj glavi razmatraju »niži« nivoi govornih djelatnosti,
oni koji čine osnovu nastave jezika, u glavi koja slijedi: *Metodska realnost*
— *ciljevi nastave* raspravlja se o govornim djelatnostima (po drugoj termi-
nologiji: govornim vještinama) u pravom smislu te riječi: slušanju, govore-
nju, čitanju, pisanju i prevođenju. Kao što se vidi, pored četiri tradicional-
na vida komunikacije, autor uvodi i peti — prevođenje. Osim što razgovijet-
no razlaže mehanizme svake od pomenutih govornih djelatnosti, daje i oblike
vježbi kojima se formira svaka od njih, a takođe i psihološki algoritam koji
doprinosi da se svaka govorna djelatnost formira sa što manje utroška vre-
mena i energije.

U vezi sa ovom glavom, pogotovu sa slušanjem i čitanjem je i glava *Me-
todska realnost* — *naslućivanje*. O naslućivanju dosad su govorili samo rijet-
ki metodičari, i to je još jedna novina koju ovaj udžbenik donosi.

U dijelu udžbenika koji je naslovljen kao *Mikroorganizacija nastave* go-
vori se o tri pitanja: planiranju nastavnog procesa, času ruskog jezika i nje-
govim tipovima i domaćim zadacima. Autor ukazuje na specifičnost plani-
ranja u nastavi stranog jezika, kao i o tome koje elemente sadrži plan časa.
Daje i jednostavnu, ali po našem mišljenju jedino ispravnu, tipologiju časo-
va. Poglavlje o domaćim zadacima otklanja, pored ostalog, dilemu da li da-
vati domaće zadatke i u kom obimu.

U praktikumu je dat model dnevnih planova rada (pismenih priprema
za čas) koji može biti od velike pomoći naročito studentima hospitantima i
nastavnicima početnicima. Treba, međutim, ukazati i na izvjesnu protivurje-
dnost između praktikuma i teorijskog dijela. Imamo u vidu ciljeve časa. Dok
se u teorijskom dijelu govori o tri cilja časa u nastavi stranog jezika: ko-
munikativnom ili praktičnom, obrazovnom i vaspitnom, autor praktikuma
zna samo za dva cilja — obrazovni i vaspitni. Nema, dakle, najvažnijeg cilja,
onog koji je u teorijskom dijelu definisan kao »ovladavanje u određenim
granicama (određenom minimumu) svim vidovima govorne djelatnosti«. Fak-
tički, međutim, taj cilj se određuje, ali se podvodi pod obrazovni. Mišljenja
smo da autor ovdje nije na nivou savremenih metodičkih saznanja, jer su po-
dručja određivanja obrazovnog cilja danas: spoznaja vlastitog načina mišlje-
nja, sticanje i proširivanje lingvističkog znanja i kultura zemlje čiji jezik se
uči. Ili, tačnije, autor određuje ciljeve časa više s didaktičkog nego s meto-
dičkog aspekta. To potvrđuje i model polugodišnjeg plana, koji je takođe
dat u praktikumu, u kome se navode oni isti tipovi časa koji se sretaju u op-
štoj didaktici: odrada, utvrđivanje, ponavljanje, dok se u teorijskom dijelu

kao najčešći tip časa navodi — kombinovani, i uz to još čas provjeravanja znanja i slobodni čas.

No bez obzira na ovaj nedostatak *Metodika nastave ruskog jezika s praktikumom* popunjava jednu vapijuću prazninu u našoj metodičkoj literaturi, koju su nastavnici ruskog jezika čekali gotovo 40 godina. Njen teorijski dio je na nivou savremene metodičke misli, on odražava ne samo dostignuća metodike ruskog jezika u srpskohrvatskoj govornoj sredini nego i šire, što pokazuje podug spisak korišćene literature dat na kraju knjige. Udžbenik je pisan pregledno, jasnim, razgovijetnim jezikom i stilom, obilato informiše čitaoca o svakom pitanju o kojem raspravlja. Njegova je vrlina, pored ostalog, i u tome što konačno kodifikuje dosad često na naš jezik različito prevođenu rusku metodičku terminologiju. Na kraju knjige dat je i mali rječnik važnijih termina, što će nastavnicima pomoći da lakše prate i drugu metodičku i lingvističku literaturu.

Metodika nastave ruskog jezika s praktikumom morala bi se brzo naći na radnom stolu svakog nastavnika ruskog jezika, naporedo sa udžbenicima kojima se svakodnevno služi.

Dušanka Mirić

Е. А. Брызгунова: Эмоционально-стилистические различия русской звучащей речи. Издательство Московского университета, 1984, стр. 117.

Knjiga *Emocionalno-stilističke razlike ruskog živog govora* J. A. Brizgunove pojavljuje se u ediciji *Ruski jezik za strance*, kao priručnik za najviši nivo nastave jezika. U njoj se u stvari izlaže materijal koji čini osnovu predavanja održanih od 1979/1980. na Moskovskom državnom univerzitetu. Izlaganje je popraćeno mnoštvom grafikona koji svjedoče da su prethodno izvršena obimna akustička ispitivanja emocionalnih realizacija sistema intonacionih konstrukcija, te detaljnijom razradom intonacione transkripcije. Dakle, radi se o priručniku koji prezentira rezultate produbljivanja rada na intonaciji ruskog jezika i primjene metoda komponentne analize u oblasti ispitivanja smisla iskaza.

Svojim ranijim radovima (posebno *Glasovi i intonacija ruskog jezika*, treće izd., Moskva, 1982), autorica je dala veliki doprinos proučavanju intonacije ruskog jezika: na osnovu akustičkih podataka i pomoću sistema fonoloških opozicija definisala je sedam osnovnih intonacionih konstrukcija u ruskom jeziku. Problem izražavanja emocionalnog još je tom prilikom bio pokrenut. Ovog puta pažnja je koncentrisana na funkcionalnim mogućnostima intonacije u oblasti emocionalno-stilističkih odlika živog govora. Treba reći da se ovdje intonacija nipošto ne uzima kao izolovani i jedini pokazatelj emocionalnog u iskazu. Naglašavajući jedinstvo smisla i emocionalnog sadržaja, autor ulogu intonacije tumači u neraskidivoj vezi sa leksičkim i sintaksičkim sastavom, te sa smisaonom povezanošću iskaza u tekstu.

Izdvojena su dva tipa emocionalnog sadržaja u govoru: emocionalna stanja i emocionalne reakcije. Podrobno se razmatra samo jedan oblik emocionalne reakcije, *čudenje*. Ono je i definisano samo sa gledišta njegove psihološke prirode, dok sa lingvističke ne dobija nikakvu bližu odrednicu do »sadržaj u govoru«. Prema datoj definiciji, čudenje je emocionalna reakcija govornika na neočekivanost nepodudaranja između očekivanog i realnog. Pri tome se *očekivano* može konkretizovati kao pretpostavljeno, željeno, neželjeno, opšteprihvaćeno, dok se *realno* može odnositi na prošlost, sadašnjost i budućnost. U zavisnosti od odnosa govornika prema očekivanom i realnom formiraju se različite nijanse čudenja. Primijenjeni metod komponentne analize otkriva mjeru i rezultate učešća svih raspoloživih jezičnih sredstava u formiranju smisla iskaza i pruža složenu jezičku sliku date emocionalne karakteristike. Može se zapaziti da, u odnosu na druga jezička sredstva, intonaciji ovdje pripada vodeće mjesto.